

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Clypeus Theologiæ Thomisticæ

In Tres Partes Divisus, Et Quinque Voluminibus Comprehensus

[Tractatus de attributis, de visione beatifica, de scientia Dei ac de ejus
voluntate et providentia]

Gonet, Jean-Baptiste

Coloniæ Agrippinæ, 1671

Digressio brevis, in qua existentia Dei, ex magno & parvo mundo, id est ex
artificiosa mundi structura, & mirabili hominis compositione demonstratur.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77132](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77132)

agere nec tendere in suos fines, ex solo pondere & inclinatione naturæ, ut volunt Athei, sed ex directione, & motione supræmæ cuiusdam intelligentiæ. Consequentia patet, Antecedens inductione probatur. Terra enim cum petat ex propria natura subesse aquis, utpote gravissimum omnium elementorum: ferè tamen mediâ sui parte eminet, propter commodum & habitationem hominum. Et cum eadem petat figuram sphericam, ad bonum tamen generis humani, erigitur in montes, deprimitur in valles, & in planities explicatur. Similiter etiam cum aqua, ex propria natura petat supernatare terræ, & illam totam cooperire, nihilominus in commodâ hominum habitationem, remanet in sinu terræ excavato, & fines ac terminos sibi constitutos, nunquam prætergreditur, juxta illud Job 38. *Mare usque huc venies, & non procedes amplius, & hic confringes tumentes fluctus tuos.* In cælis similiter multa videmus præter inclinationem propriam, ad bonum tamen universi necessaria, ut motus perpetuos, & tam difformes: neque enim illi possunt esse à propria inclinatione, quia motus sit naturaliter à quiete assuequendam, agitatio autem cælorum est perpetua, & sine ulla quiete. Item motus naturaliter est ad acquirendum novum situm: at sol & sidera, cum moveantur circulariter, perpetuò redeunt ad eundem situm. Demque fingi non potest, ab inclinatione rei corporeæ, quæ simplex est & uniformis, procedere motus tam varios & tam difformes, & nihilominus tam æquales, & constantes, quales sunt motus cælorum.

DIGRESSIO BREVIS.

In qua existentiâ Dei, ex magno & parvo mundo, id est ex artificiosa mundi structura, & mirabili hominis compositione demonstratur.

48. **S**apienter dixit Trifnegistus, mundum hunc esse librum divinitate plenum, & speculum divinum, in quo divini esse splendidissima fulgerimago: quor enim videntur in mundo creaturæ, tot sunt divinitatis vestigia, vel imagines, & tot divini gloriæ præcones eximii. *Cæsi enim* (ut dicit Propheta) *enarrant gloriam Dei, vocemque* (ut ait Chrysostomus) *in bâ clariorem emittunt.* Elementa muta, Deum esse testantur, suâque ingenti magnitudine, situ, figurâ, pulchritudine, &c. supræmi Numinis gloriâ celebrant, Mare terribili undarum stridentium sonitu, eius insonat majestatem. Terra quoque benedicit Deum, eiusque existentiam apertissimè demonstrat. Sol præclarissimè est divinitatis præco. Stella elegantissimè ejus encomiales, ac veluti cælorum linguæ, quibus enarrant gloriâ Dei. Habent & linguas suas arbores, plantæ, flores, fontes, & flumina, quibus suo modò Deum esse testantur. Omnia denique quæ sunt in mundo vocalia sunt, ut dicit Augustinus, & supræmi Numinis existentiam altè prædicant & extollunt, ac unâ voce in laudem Creatoris inelamant, ipse fecit nos & non ipsi nos. Unde D. Prosper de vocatione gentium cap. 1. *Aperte sacras scripturas in testimonium Domino deservivit orbis terrarum, & innarrabilis cælorum pulchritudo, per quam hominibus quadam tabula præbebantur, ut veluti in paginis elementorum, & in voluminibus tempo-*

rum, communis & publicæ divinæ institutionis doctrina legeretur. Hinc SS. Patres & Theologi, ex magno & parvo mundo id est ex artificiosa mundi structura, & mirabili hominis compositione, plurima & certissima defumunt divinitatis argumenta, quæ breviter hic colligemus, & claritatis gratiâ, ad septè vel octo capita reducemus.

Primum sumitur, ex ipsa materia prima, quæ licet sit omnium essentia infima, & imperfectissima, ac prope nihil, certa tamen & evidentiâ nobis præbet divinitatis argumenta. Cum enim illa non sit propter se, sed propter formas, & composita naturalia, atque in genere substantiæ imperfectissima, omnibus mutationibus subjecta, omnibus causis naturalibus serviens, à seipso, atque iniformis, suamque naturalem perfectionem ab aliis mendicans; non potest esse à se ipsa, & ab omni alia causa independens, ut fingunt Athei: est enim contra rationem, & sensum communem, supræmam perfectionem, qualis est necessitas essendi à se, materia primæ adscribere, eamque denegare supræmæ intelligentiæ, quæ sit causa efficiens omnium rerum. Cur enim poruit ens imperfectius esse ex necessitate essendi, perfectius autem non potuit? Certè in hoc (ut supra annotavimus) apparet mira stupiditas & dementia Atheorum, qui materiam primam fingunt æternam, & à se existentem, & negant dari primum aliquod efficiens, & à se ac necessariò existens, quod sit causa cæterorum.

Item si materia prima esset à se, non esset determinata ad eam quantitatem, quam nunc habet, sed esset quanta esse posset: & cum ex se nullam habeat formam determinatam, sed sit indifferens ad omnes; si nulla esset prima causa efficiens, à qua ad hanc potius quam ad illam determinaretur, vel omnes haberet, vel nullam.

Præterea quando datur unum extremorum, debet etiam dari & alterum. Ergo si in rebus invenitur aliquid quod est potentia tantum, ut materia prima & aliquid quod est actus & potentia simul, ut res cæteræ: debet etiam dari aliquid, quod sit actus tantum, ut Deus, qui est actus purus, & infinitus in sua actualitate, sicut materia est infinita in sua potentialitate, ut discurret S. Thomas 1. contra Gentes cap. 43. ratione 3.

Denique, cum materia prima sit primum subjectum, non potest fieri ex alio præsupposito subjecto, sed solum ex nihilo, atque aded per creationem: causa autem quæ agit per creationem, debet habere infinitam virtutem & potentiam, quæ soli Deo potest competere. Ut enim discurret idem S. Doctor 1. p. quæst. 45. art. 5. ad 3. tantò virtus agendi debet esse fortior & intensior, quantò magis distat terminus à quo, à termino ad quem qui producit: unde cum inter nihil & ens, qui sunt termini creationis, sit infinita distantia, ad educendum aliquid ex nihilo, & ex nullo præsupposito subjecto, virtus infinita requiritur.

Secundum argumentum sumitur ex situ ac dispositione elementorum, & præcipuè terræ & aquæ: ut enim supra annotavimus, terra naturaliter deberet esse sub aqua, tanquam illâ gravior, & non deberet unum cum illa globum efficere, neque habere montes & sinus, sed esse perfectè rotunda, & aquis circumquaque operata: qualis fuit initio mundi, priusquam Deus formaret mare, & aquas reluti in utro congregaret, ut loquitur Propheta. Cum enim terra sit gravior aquâ, & quæcumque corpora gravia æqualiter tendant.

tendant ad mundi centrum, eoque magis & propinquius ad illud accedere nitantur, quò plus habent gravitatis, deberet terra quæ gravior est, secundum omnes sui partes, undique ad centrum propius accedere, & aquis sphaericè circumfusis, tota subjacere: cujus contrarium in magnum hominum & animalium commodum factum esse videmus. Cum ergo hic situs, & dispositio terræ & maris sit præternaturalis, & contra utriusque elementi naturalem inclinationem; à nulla causa naturali & necessaria esse potuit; sed solù ab aliqua suprema intelligentia, huius mundi gubernatrice, & hominum atq; animalium curam gerente.

¶ Tercium argumentum petitur ex motibus corporum cælestium: ut enim rectè arguatur Ledius in libro de providentia numinis, num. 16. & sequentibus: motus ille cælorum vel astrorum, tam velox, & tam multiplex, tam varius & tam difformis, & tam accommodatus bono & commodo rerum sublanarium, evidenter ostendit, ipsos non esse à se, sed ab aliqua suprema intelligentia mundi rectrice: nam quòd hic motus non oriatur à naturali siderum vel cælorum inclinatione, manifestum videtur: cum ea quæ ex natura inclinatione moventur, tendant ad aliquem terminum in quo quiescant & conserventur, ut videmus in sublanariis: nulla siquidem res habet inclinationem ad motum, ut sine fine moveatur, & nunquam ad terminum pertingat quia motus est quid imperfectum, utpote via ad terminum. Item naturalis inclinatio ad motum, est propter bonum subiecti, nimirum ut illud suam perfectionem assequatur, & conservetur: at motus corporum cælestium, nihi perfectionis ipsis affert, sed solùm utilis est rebus inferioribus; dum astrorum vim & influentias, per totam orbem distribuit, & omnia facit crescere, vegetare, & conservare: unde sequitur illum non posse esse nisi ab aliqua suprema intelligentia, quæ motum hunc instituerit, & tali modo, tam vario, tam mirabili, & ad finem appposito, illum temperaverit. Quare eleganter Minutius Felix in Octavio: *Quid potest esse ram apertum, tam confesum, tamque perspicuum, cum oculis in cælum sustuleris, & quæ sunt infra circa quæ sustuleris, quam esse ali-quod numen præstantissime mentis, quo omnis natura inspiratur, moveatur, alatur, gubernetur.*

¶ Confirmatur: quod habet causam finalem ad quam ordinatur, habet etiam efficientem à qua ordinatur: cum idem sit ordo efficientium & finium, & finis non agat, nisi movendo causam efficientem, nihilque sit à se ut alteri serviat, sed ut seipso fruatur: Ergo si motus corporum cælestium non sit propter se, sed propter aliud, scilicet propter bonum & conservationem universi, non est etiam à se, sed ab alio, & ab aliqua suprema intelligentia, mundi gubernatrice & moderatrice. Et idem dicendum est de elementis, cum illa non sint propter se, sed propter aliud, nimirum ut sint partes mundi, præbeantq; materiam corporibus mixtis, & sui permixtione & permutatione, generationi illorum inserviant.

¶ Quartum argumentum sumitur ex immensa & portentosa cælorum ac elementorum magnitudine, quæ demonstrat autorem mundi esse maximum, & potentiam ejus infinitam, quæ potuerit tam vastas moles producere: & cum talis magnitudo sit finita, nec repugnet ex natura rei, talia corpora esse maiora vel miriora, hinc colligitur, supremum esse artificem & moderatorem, qui cum posset majorem, & maiorem in infinitum

Tom. I.

A tum molem fabricare, elegit liberè illam, ex qua sufficienter cognoscitur eius potentia: lumine enim naturali notum est, recurrendum esse ad causam liberam, quando necessaria non sufficit. Unde merito Cæli dicuntur esse quasi liber quidam apertus, in quo divinæ potentie magnitudo legitur, juxta illud Isaie 34. *Complicabuntur sicut liber cæli, & secundum illud Psalmi 103. Extendens cælum sicut pellem:* quibus verbis alludit Propheta ad morem antiquorum, qui ex pellibus olim libros conficiebant: sicut ergo libri res gestas narrant, ita & Cæli enarrant gloriam Dei, ut dicit idem Propheta. Quæ verba expendens Chrysostomus Homil. 9. ad populum, sic loquitur. *Quomodo (inquit) enarrant gloriam Dei, dic mihi: vocem non habent, os non possident, illis non est lingua, quomodo igitur narrant? per ipsum aspectum.* Cum enim vides pulchritudinem, magnitudinem, celsitudinem, firmam formam, per tantum corpus permeare, tanquam vocem audiens, & ad aspectum discens, adoras eum qui tam pulchrum & admirabile corpus creavit. *Tacet cælum, sed ipsius aspectus, vocem tubæ clariorem emittit, per oculos non per aures nos docens, &c.* Videndus est etiam Cicero libro 2. de natura Deorum, ubi eleganter idem argumentum profertur.

¶ Quintum argumentum petitur ex mirabili pulchritudine, ordine, dispositione, ornatu, & regimine huius universi, & tangitur à D. Augustino lib. 10. Conf. & 11. de Civit. cap. 4. *Mundus, inquit, iste ordinatissima sua notabilitate, & mobilitate, & visibilium omnium pulcherrima specie, quodammodo tacitus, & factum se esse, & non nisi à Deo ineffabiliter pulchro, fieri se potuisse proclamat.* Quam cogitationem magis explicat Philo Judæus lib. 4. de Monarchia, his verbis. *Si quis in civitatem veniat legibus optimis constitutam, quid aliud suspicabitur, nisi regi ab optimis magistratibus? Quamobrem qui in magnam introierit civitatem, mundum videlicet, ibique contentus fuerit aeris temperiem, antiharum tempestatum conversiones, deinde Solem & Lunam, dies noctisque moderatrices, & cæterorum errantiam, fixorumque siderum, & cæli totius in orbem agitationem, & choreas, nonne verisimiliter, aut potius necessario, de patre, & conditore, nec non rectore cogitabit?*

¶ Eodem argumento utitur Nazianzenus orat. 34. & adducit exemplum citharæ, cujus concentam suavem cum audimus, non dubitamus eam pulsari à perito artifice. Ita similiter, cum suavisimum partium mundi concentum in suis motibus contemplamur, dubitare non debemus, peritum artificem, scilicet Deum, hæc omnia componere, & in concordiam adducere, illumque esse supremum mundi rectorem & conditorem. Sane si mundus iste corporeus, tantâ partium multitudine & varietate, tamq; aptâ dispositione omnium mirabilis, & concursu fortuito à motorum factus est, ut olim sominarunt Democritus, & Epicurus: cui non simili modo fiunt regia palatia, ex lignorum & lapidum fortuitâ congeritè? Vel, ut ait Tullius lib. 2. de natura Deorum, cur Annales Ennii, & Homerii poemata, non sunt similiter ex concursu fortuito caracterum, casu & sine ordine in terram decidentium, vel tabula picta, elegantissimè, ex fortuito colorum in eas delapsu? & alia huiusmodi, in quibus longè minis elucet artificii & ingenii industria. Unde Trismegistus in Pinandro cap. 5. *Cum statuam absque fabro & pictore fieri, nul-*

F 2

lus

lus asserere audeat: miram hujus mundi constitutionem sine conditore constituisse putabimus?

Demum, ut dicitur Chryostomus homilia 6. & 10. ad populum: si ne tabula quidem artificiosè picta, sine consilio fiat, nec domus ampla, nec respublica, imò nec casula pastoritia, sine alicujus providentiâ diu stet; nec navigium inter procellas, ne diem quidem unum, cursum tenere possit ad portum, sine gubernatore: multò minus mundus iste, ex tot rebus, & variis, & inter se contrariis compositus, poterit stare sine aliquo rectore. Cui etiam concinit Lactantius lib. 2. cap. 3. his verbis: *Quis nisi totaliter cæcus, & ratione privatus, hanc vastissimam molem, tot calis, tot elementis, tot que aliis corporibus com-*

paginatam, ab aliquo præstantissimo, & divino opifice constructam non iudicet? qui terram stabili firmitate suspendit, qui calum distinxit astris fulgentibus, qui solem rebus humanis clarissimum, ac singulare lumen in argumentum sue unice majestatis accendit: terris autem maria circumfudit, flumina sempiternò lapsu fluere præcepit.

Inssit & extendi campos, subsidere vales:

Fronde tegi sylvas, lapidosos surgere montes.

55. Sextum argumentum petitur ex conflictu perpetuo elementorum, inter se, ob varias qualitates quibus constant, dissidentium: quonon obstante conservantur, & durant in omnem temporum longitudinem: quod argumentum fusiè prosequitur Athanasius in libro contra Gentes, & potest sic breviter proponi. Non posset ordo universi, in tanta partium diversitate, imò pugna continuâ, perpetuus esse, nisi aliqua intelligentia, summò consilio, & sapientiâ, confuleret illi perpetuitati. Sed intelligentia, consilio & arte prospiciens incolunitati mundi, ut suo operi, est Deus: Ergo ipsum existere, nemo sanæ mentis negare potest. Major constat experientiâ, & ratione: ubicumque enim est discordia partium, & nullus qui contineat & dominetur, non diu manet in ea confusione, totum incolume. Exemplum affert Athanasius, libro citato, civitatis in qua cives essent diversarum partium studiis inter se pugnantibus; & quidem multi potentes, plures imbecilles, plurimi divites, & multi egeni, &c. si quis in ea civitate, videat nihilominus conservari unicuique æqualitatem juris, non dubitabit esse principem & magistratum, qui omnes in officio contineat: sic ex universi incolunitate, perseverante in tanta rerum discordia, ac perpetuo elementorum conflictu, necesse est intelligi, esse principem & moderatorem, qui huic perpetuitati & incolunitati prospiciat.

56. Septimum argumentum sumitur ex homine, qui Microcosmos, seu parvus mundus appellatur; & qui cum componatur ex corpore & anima, plura etiam ex consideratione utriusque partis, argumenta divinitatis suppeditat; unde Trismegistus in libro, *quod Deus invisibilis*, impietatem, cæcitateque vocat, ex hominis fabrica, non agnoscere Deum. In primis enim si humani corporis fabricam attentè consideremus, tot tamque stupenda, & admiranda in eo opere occurrunt, ut sit impossibile excogitare quidquam melius aut sapientius ordinatum. Nam in eo, ut ait Galenus, sunt ossa ducenta viginti quatuor, quæ singula habent officia supra quadraginta: musculi plusquam sexcenti, qui singuli officia habent decem: nervi, arteriæ, & venæ planè innumerabiles, in minutissima capillamenta

Lib. de format. sicut.

A tandem desinentes: singulorum membrorum tam exquisita proportio ad suos fines, ut circa solum oculum fieri possint plusquam ducentæ reflexiones, circum situm, mensuram, figuram, tunicas, musculos, nervos, palpebras, cilia, supercilia, & similia, quæ totidem sunt artis divinæ miracula. Unde idem Galenus urgens illud argumentum contra Epicureos, offert illis totanos quot voluerint, ad cogitandum quid potuerit in quocumque ossiculo in melius immutari, & sed demonstraturum pollicetur, graviores de se & us incurrere, si quidquam immutetur; nihilque potuisse melius aut sapientius ad suum finem ordinari, ut etiam eleganter demonstrant Laurentius, & Riolanus, in libris quos de anatome humani corporis conscripserunt. Cum ergo tam præclarum opus, & tam mirabilis fabrica humani corporis, attribui non possit aut humanæ solertiæ, aut virtuti feminis, quod est generationis instrumentum; ad sapientiam extrinsecam, nimirum divinam, & ad supremam intelligentiam, virtutem illam seminis dirigentem, necessariò recurrendum est. Quò argumentò olim utebatur septem Machabæorum mater, lib. 2. Machab. cap. 7. filios ita compellans. *Nescio qualiter in utero meo apparuisti, neque enim ego spiritum & animam dedi vobis, & vitam, & singulorum membra non ego ipsa compegi, sed mundi creator, &c.*

B Ex ipsâ etiam animâ rationali plura argumenta erui possunt, quibus supremi numinis existentia demonstratur: licet enim ejus immortalitas, aut spiritualitas non admitteretur, illius tamen prope infinita capacitas, Deum authorem arguret: anima enim est incomprehensibilis capacitatis, sive sagacitatem intellectus, sive amplitudinem & tenacitatem memoriæ, sive ejus libertatem, sive dominationem universi; sive vires ejus naturales ad concoquendum, distribuendum, & assimilandum alimentum consideremus. Item in ipsa anima relucet viva quedam divinitatis imago: sicut enim Deus est immortalis, ita & anima incorruptibilis: sicut Deus ubique est, totus in mundo, totus in singulis ejus partibus, ita anima tota est in corpore, totaque in singulis ejus membris: sicut Deus omnia prospicit, ita anima libera est, & diffusis cogitationibus atque consiliis, huc atque illuc vagatur. Omitto desiderium beatitudinis, quod animâ humanâ naturaliter inditum est, quodque certissimum est, & invictissimum divinitatis argumentum, juxta illud Augustini, *Fecisti nos Domine ad te, inquietum est cor nostrum, donec requiescat in te.*

Denique in ejusdem veritatis confirmationem adduci potest, quod homines in repentinis periculis, ubi se humano auxiliò conspiciunt destitutos, naturali quodam instinctu, ad superiora se convertunt, & supremi numinis auxilium invocant; & ut loquitur Tertullianus in libro de testimonio animæ, *Non ad Capitolium, sed ad Cælum respiciunt.* Ex quo manifestè constat, naturaliter nobis inditam esse Dei cognitionem: unde idem Author ibidem vocat hoc argumentum, *Testimonium animæ naturaliter Christiana.*

Qui plures cupit demonstrationes de existentia Dei, consulat tomum primum Theologi Ecclesiastici, editum à P. Hyacintho Chalvet, ordinis Prædicatorum, ubi audire, & eleganti stilo, exponit triginta octo Physicas demonstrationes, & viginti duas morales, quibus supremi numinis existentia ostenditur.